

8. Демократичні цінності не в ціні // Дзеркало тижня, №38 (667) від 13.10.07.
9. Тэтчер М. Искусство управления государством. - М.: Альпина, 2005. - с.447.
10. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. – М.: РОССПЭН, 2003.
11. Хайек Ф. Дорога к рабству (журнальная публикация в переводе Н. Ставинской) // Новый мир. – 1991. - № 7. - С. 208.
12. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997, с.12.
13. Степаненко В. «Краще менше, але міцніше ...» – парадокси державотворення та врядування ХХІ столітті, або Нотатки для інформаторів та їхніх радників від Ф. Фукуями // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. -№3.- С. 211.

УДК 339.732.4(045)

КОЛОСОВА В.П.,
Міністерство фінансів України,
директор Департаменту співробітництва з
міжнародними фінансовими організаціями,
к.е.н.

УКРАЇНА І МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД

***Анотація.** В статті наведено інформацію щодо співробітництва України з Міжнародним валютним фондом.*

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд (МВФ), кредитна програма «Стенд-бай», Програма розширеного фінансування, спеціальні права запозичення (СПЗ).

***Annotation.** The article contains detailed information of the cooperation between International monetary fund and Ukraine.*

Keywords: International Monetary Fund (IMF), credit program «Stand-by», Extended Fund Facility, special drawing rights (SDR).

Україна є членом Міжнародного валютного фонду з 3 вересня 1992 р. Початковий етап співпраці з Фондом включав консультації та технічну допомогу щодо створення власної грошово-кредитної системи (функції та структура Національного банку та інших фінансових установ, структура валютного ринку, введення власної валюти тощо).

Співпраця України з МВФ на рівні реалізації спільних програм економічного розвитку в Україні розпочалася з жовтня 1994 року.

Щодо правового забезпечення відносин України з Міжнародним валютним фондом, то 3 червня 1992 року Верховною Радою України було прийнято Закон України №2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції і розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій». Цим Законом офіційним фінансовим агентом у операціях з Фондом визначено Міністерство фінансів України, а Національний банк України, як банк-депозитарій, який обслуговує рахунки МВФ в національній валюті та здійснює відповідні валютні операції [1].

У співробітництві України з МВФ в межах кредитних програм можна виділити кілька етапів:

Перший етап (1994-1995 роки).

У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики (STF) на суму 498,7 млн СПЗ (763,1 млн дол. США.) для підтримки платіжного балансу України. Через невиконання Україною ряду умов програму було завершено завчасно та з боку МВФ по цій програмі не надано залишків кредитування на суму 900 млн дол. США.

Другий етап (1995-1998 роки).

Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1318,2 млн. СПЗ. (1935 млн дол. США.) за трьома річними програми „Стенд-бай”. Головною метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України.

Третій етап (1998-2002 роки).

11 серпня 1998 року Уряд України і Національний банк України направили до МВФ спільний лист-звернення про надання Україні позики в рамках Програми розширеного фінансування (EFF) загальним обсягом близько 2 млрд 266 млн дол. США.

У вересні 1998 року Радою директорів МВФ було затверджено програму “Механізм розширеного фінансування” для України загальним обсягом близько 2 млрд 266 млн доларів США.

Позика в рамках програми EFF надається державам, які здійснюють кардинальні структурні реформи народного господарства з метою забезпечення їх фінансової і макроекономічної стабільності.

Здійснення Програми зробило можливим отримання фінансової допомоги інших міжнародних фінансових організацій, зокрема Світового банку та Європейського банку реконструкції та розвитку.

За період дії програми Україною було здійснено шість переглядів програми, отримані кошти було спрямовано на збільшення валютних резервів з метою підтримки платіжного балансу і досягнення стабілізації грошово-кредитної системи та створення умов економічного зростання країни.

Останній перегляд програми відбувся 20.09.2001, Україна одержала тоді 290,7 млн СПЗ (загалом по програмі – 1,19 млрд СПЗ, або 62,3% від затверджених – із урахуванням збільшення доступу по програмі в 1999 р. для компенсації втрат платіжного балансу у зв'язку із подіями навколо Югославії та Дунаю).

Місія МВФ в листопаді-грудні 2001р. була готова рекомендувати наступний перегляд програми, проте з'явилася інформація про накопичення простроченої заборгованості з відшкодування.

Спеціальна делегація України в лютому 2002р. не змогла дійти згоди з МВФ стосовно виконання вимог фонду щодо негайного (протягом кварталу) погашення всієї простроченої заборгованості. Більше того, протягом першої половини 2002р. відбулося значне збільшення кількості заявок та вимог на відшкодування. МВФ надіслав в лютому 2002р. технічну місію для вивчення проблеми, яка підготувала в березні чи квітні звіт, де "не змогла визначити всіх причин швидкого збільшення вимог на відшкодування", проте дійшла до висновку, що "заборгованість треба гасити якомога скоріше". Питання великого обсягу фальшивих вимог на відшкодування на той час не сприймалося фондом, проте пізніше завдяки інтенсивному листуванню з нашою стороною МВФ поступово почав розуміти, що проблема ПДВ є більш складною, в тому числі проблемою адміністрування, податкових пільг, макроекономіки (швидкого зростання експорту).

Таким чином, Україна отримала у рамках Програми ЕЕФ 1.193,0 млн СПЗ (1.591,0 млн дол. США.), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України.

Четвертий етап (2004 – 2005 роки).

Після завершення співробітництва за Програмою ЕЕФ Уряд України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з Міжнародним валютним фондом на безкредитній основі обрав попереджувальну програму "Стенд-бай".

Заходи програми спрямовані на подальше впровадження економічних реформ в Україні та фокусувалися на проведенні зваженої бюджетної політики, удосконаленні податкового законодавства, фінансовому оздоровленні ПЕК та системних перетворень в агропромисловому комплексі, реформуванні житлово-комунального господарства, покращенні інвестиційного клімату, завершення переговорів щодо вступу до СОТ.

11 березня 2004 року Прем'єр-міністром України та Головою Національного банку України було підписано Лист Кабінету Міністрів України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду про наміри економічної політики на 2004 рік та додатки до нього, що містять перелік попередніх заходів, критеріїв ефективності та індикативних цілей на період до грудня 2004 року.

29 березня 2004 року Рада директорів МВФ затвердила програму «попереджувальний стенд-бай» для України, за якою передбачалася можливість України отримати кредит на суму 411,6 млн СПЗ, що є еквівалентом приблизно 600 млн. дол. США. Згідно із досягнутими домовленостями, Україна мала право на отримання кредиту у випадку, якщо в країні погіршиться платіжний баланс або стан валютних резервів. Програма «попереджувальний стенд-бай» також мала спрямовуватися на забезпечення поступової трансформації відносин між Україною та МВФ до безкредитних. Угода була підписана терміном на 12 місяців, строк дії цієї угоди закінчився відповідно до її умов.

П'ятий етап (2006 – 2007 роки).

Наступним етапом у відносинах з МВФ стали безкредитні стосунки між Україною та МВФ. Співробітництво України з МВФ було зосереджено на наданні технічної допомоги, спрямованої на усунення загроз стабільності та вирішення проблем, пов'язаних з макроекономічною, грошовою, валютною, податковою та бюджетною політикою. У середньостроковій перспективі таке співробітництво також може включати надання технічної допомоги з питань, пов'язаних з боргом, тіньовою економікою та прогнозуванням.

Протягом 2005-2006 років технічні місії МВФ кілька разів відвідували Україну з метою надання Урядові допомоги у різноманітних сферах, у тому числі щодо управління державним боргом, фінансово-бюджетної політики та управління митними справами. У 2006-2007 роках експерт МВФ на постійній основі був залучений до діяльності Міністерства фінансів України щодо фінансового аналізу й прогнозування, стратегії планування бюджету й контролю над фінансовою стабільністю.

У зв'язку із несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках у 2008 році та невизначеністю перспектив світової економіки Українська Сторона запросила місію МВФ до Києва 15 жовтня 2008 року. У рамках роботи місії були розпочаті дискусії стосовно укладання угоди між Україною та МВФ про стенд-бай. Під час роботи місії обговорювалося, що ця угода приблизно відповідатиме можливому розміру розриву фінансування платіжного балансу та бути достатнім для того, щоб справити враження на ринки та інвесторів.

Наприкінці роботи місії з експертами МВФ було досягнуто домовленості щодо умов залучення коштів від Фонду. Пропозиція України по залученню коштів була розглянута та підтримана Радою Директорів МВФ 5 листопада 2008 року.

Програма між Україною та МВФ була укладена на два роки за угодою про «стенд-бай» з обсягом фінансування в 802% від квоти України в МВФ, або 11 млрд СПЗ (біля 16,43 млрд дол. США). Фінансування програми було побудовано так, що майже 700% квоти буде одержано протягом першого року програми, з негайним одержанням 3 млрд. СПЗ (218,7% від квоти). В подальшому надання фінансування

здійснюватиметься поквартально з урахуванням сезонності попиту на валюту в Україні та на підставі виконання українською стороною узгоджених умов та критеріїв ефективності. Кожний квартальний перегляд програми також передбачав можливість гнучкого коригування показників програми у зв'язку із великою невизначеністю стосовно перебігу глобальної кризи. За обсягами фінансування щойно затверджена програма була однією з найбільших в історії МВФ.

Для отримання підтримки МВФ на наступні два роки Україна окреслила напрями економічної політики, які було викладено у Меморандумі про економічну та фінансову політику на 2009-2010 роки, і які повинні були сприяти стабільному та справедливому довготерміновому зростанню.

Програма була націлена на відновлення довіри до макроекономічної та фінансової стабільності України. У першу чергу програма була спрямована на вирішення проблем фінансового сектора шляхом забезпечення підтримки ліквідності та розширення обсягу гарантування депозитів, зміцнення системи заходів щодо вирішення проблем з банками, зміцнення системи заходів щодо вирішення проблем з боргами населення та сектора підприємств. Також програма повинна була сприяти скороченню інфляції за рахунок адаптації макроекономічної політики. Це було забезпечено за рахунок політики гнучкого курсу, приведення політики доходів населення у відповідність із цільовим показником інфляції, продовження більш жорсткої фіскальної політики.

Україною в рамках цієї програми «стенд-бай» було отримано три транші загальним обсягом 10,6 млрд дол. США. Частина другого траншу у розмірі 1,5 млрд доларів США та третій транш у повному обсязі були спрямовані безпосередньо до Державного бюджету України.

У грудні 2009 року у штаб-квартирі Міжнародного валютного фонду у м. Вашингтон було проведено 2 раунди переговорів між керівництвом МВФ та офіційними делегаціями України. Коло питань, які обговорювалися включало, між іншим, і питання про погодження редакції Листа про наміри і відповідних додатків до нього. Однак з огляду на різницю у поглядах Сторін на ситуацію, що склалася в економіці України, згаданий документ підлягав подальшому опрацюванню.

28 липня 2010 року Україна ухвалила нову спільну з МВФ програму «Стенд-бай» на загальну суму 10 млрд. СПЗ (15,1 млрд дол. США), строком на 2,5 роки, скасувавши Угоду «Стенд-бай», затверджену в листопаді 2008 року у тому числі усі транші, що ще залишилися відповідно до тієї Угоди. 2 серпня 2010 року Україна отримала перший транш згідно нової програми у розмірі 1 250 млрд. СПЗ (1,89 млрд дол. США), з них до бюджету направлено 675 млн СПЗ (1,022 млрд дол. США).

10 грудня 2010 року було завершено перший перегляд програми та підписано новий лист про наміри. Після виконання українською стороною попередніх заходів, Рада Директорів 22 грудня 2011 року прийняла рішення про завершення перегляду програми. Результатом завершення перегляду програми Радою Директорів МВФ стало виділення траншу у розмірі 1 млрд СПЗ (близько 1,5 млрд дол. США), з яких 1 млрд дол. США надійшов на підтримку державного бюджету.

З 1 по 11 лютого поточного року в Україні перебувала Місія Європейського департаменту МВФ з метою другого перегляду спільної з МВФ програми «Стенд бай» орієнтованої на поточний розвиток держави та побудову довгострокової моделі стійкого економічного розвитку України.

За результатами роботи Місії було підготовлено Лист про наміри Уряду України і Національного банку до Міжнародного валютного фонду. Наразі триває погодження зазначеного документу у причетних міністерствах та відомствах. На даний час Міністерство фінансів проводить переговори з постійним представником МВФ в Україні паном Максом Альєром щодо внесення змін до графіку виконання Урядом України попередніх заходів. Після завершення другого перегляду Україна отримає 1,5 млрд доларів США, які будуть спрямовані до Національного банку України для підтримки його золотовалютних резервів.

7 серпня 2009 року Радою керуючих МВФ було схвалено рішення про розподіл СПЗ на суму, еквівалентну 250 млрд дол. США з метою забезпечення ліквідності у глобальній економічній системі шляхом додаткового збільшення валютних резервів країн-членів МВФ.

Розподіл СПЗ було здійснено 28 серпня 2009 року серед країн-членів МВФ, які є учасниками Департаменту спеціальних прав запозичень (зараз – всі члени МВФ), пропорційно до їх квот у Фонді. У рамках цього розподілу кожна країна – член МВФ отримує СПЗ на суму еквівалентну приблизно 75% від їх квоти, а сукупний об'єм розподілу державам – членам Фонду може досягнути суми, еквівалентній приблизно 283 млрд дол. США.

В якості окремого кроку, вступила в силу Четверта поправка до Статей угоди МВФ, яка передбачала спеціальний разовий розподіл СПЗ. Цей спеціальний розподіл державам – членам МВФ було проведено 9 вересня 2009 року, через 30 днів після вступу в силу Четвертої поправки, та підвищило співвідношення кумулятивних розподілів СПЗ державам – членам до їх валют на підставі загального контрольного коефіцієнту, як передбачено у Поправці. Загальна сума СПЗ, створених у рамках цього спеціального розподілу, складе 21,5 млрд СПЗ (приблизно 33 млрд дол. США).

Вищезазначений спеціальний розподіл зробив розподіл СПЗ більш справедливим та дозволив виправити наслідки того, що країни, які вступили до Фонду після 1981 року, не отримували розподілу СПЗ.

СПЗ, які було розподілено серед країн-членів вважаються частиною їх резервних активів, і виконують функцію недорогого буферу ліквідності для країн з низькими доходами і країн з ринком, що формується.

Спеціальні права запозичення (СПЗ) можуть вільно обмінюватися на будь-які вільно конвертовані валюти. Країни, які володіють СПЗ можуть їх продати іншим країнам в обмін на вільно конвертовані валюти.

Курс СПЗ прив'язано до кошику з 4-х основних валют (євро, долар США, японська єна, англійський фунт стерлінгів).

Користування СПЗ передбачає платежі з обслуговування, величина яких визначається відсотком по СПЗ (середньозважена відсоткова ставка по 4-х валютах). На сьогодні це 0,26 % річних.

Відповідно до існуючої у МВФ квоти в рамках додаткового розподілу СПЗ 28 серпня 2009 року Україна отримала 1,017 млрд СПЗ.

Крім цього, 9 вересня МВФ здійснив спеціальний розподіл СПЗ державам – членам МВФ, які вступили до фонду після 1981 року та не отримували розподілу СПЗ. В результаті такого спеціального розподілу Україна отримала додаткових 292 млн СПЗ.

Кабінет Міністрів України, виходячи з необхідності фінансування фіскального дефіциту, у тому числі на погашення зовнішніх боргових зобов'язань сектору державного управління України, 4 листопада 2009 року ухвалив рішення про продаж 1,1 млрд СПЗ. В результаті такого продажу Україна отримала 1 438,6 млн дол. США та 213,2 млн євро, які зараховані на рахунок Державного казначейства України в іноземній валюті.

У серпні та вересні 2009 року Україна, як країна-учасниця МВФ, отримала кошти на свій рахунок авуарів в рамках загального та спеціального розподілів на загальну суму 1,309 млрд СПЗ. В листопаді та грудні на виконання доручення Кабінету Міністрів України Міністерство фінансів зверталось до МВФ з вимогою про конвертацію зазначених фінансових ресурсів. За результатами проведеної роботи було залучено 1,228 млрд СПЗ (еквівалент 2 млрд дол. США) [2].

Позики МВФ позитивно впливають на міжнародний авторитет України. Успішне співробітництво з МВФ є важливим індикатором для великих закордонних приватних інвесторів. Співпраця з МВФ обумовлена низкою вигідних для України умов. По-перше, стандартна вартість запозичень Фонду менша 2,0% річних. По-друге, результати співпраці матимуть позитивний вплив на фінансову систему України та підвищать стійкість банківської системи. Цей процес також сприятиме розробці грошово-кредитної політики. Кредитні ресурси МВФ спрямовуються на зменшення дефіциту державного бюджету та покращують ситуацію з платіжним балансом. На сьогодні Уряд України вивчає економічні можливості нашої країни з метою вивчення необхідності щодо подальшої співпраці з МВФ.

Список використаних джерел

1. Закон України №2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-12>
2. За інформацією Міністерства фінансів України.

УДК 331.524:137.2

ПОГРИЩУК Б.В.,
директор Вінницького інституту економіки
Тернопільського національного економічного
університету, д.е.н., доцент

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. В роботі обґрунтовано стратегічні засади інноваційного розвитку в умовах глобалізації, визначено стратегічні завдання інноваційного розвитку, розглянуто заходи щодо формування стратегій інноваційного розвитку на господарському, регіональному, загальноекономічному рівнях, визначено фактори впливу на їх реалізацію в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: інноваційний розвиток, трансформаційні процеси, соціально-економічний розвиток, науково-технічний потенціал, глобалізація світової економічної системи.

Annotation. The paper and the strategy based on innovation development in the context of globalization, defined strategic objectives of innovation development, are considered measures of innovative strategies for economic development, regional, general levels, the factors of influence on their realization in modern conditions.

Key words: innovative development, transformation processes, socio-economic development, scientific and technical potential, the globalization of the world economic system.

Постановка проблеми. З розвитком тенденцій щодо глобалізації світової економічної системи виникає потреба в підвищенні якісних та кількісних параметрів виробництва продукції на основі досягнень наукового прогресу.

Інноваційний процес має забезпечувати реалізацію стратегії інноваційного розвитку, в основі якої лежать потреби ринку. Перспективні дослідження і розробки необхідні для визначення довгострокового курсу